

# KIRKENS Plass I MISJONSTENKNINGEN

AV J. C. HOEKENDIJK

*Vi gjengir nedenfor i oversettelse et utdrag av det viktige foredraget som dr. Hoekendijk, sekretær for evangelisering i Kirkenes Verdensråd, holdt på den kontinentale misjonskonferansen i fjor. Da denne artikkelen — som vi hadde håpet å kunne ta inn tidligere — allerede er blitt offentliggjort i en rekke misjonstidsskrifter, bl.a. «Nordisk Missionstidsskrift» (1952 nr. 1), lar vi den her trykke i forkortet form og uten noter. Artikkelen er oversatt av Bjarne Handeland. Red.*

I de siste hundre årene er spørsmålet om kirken kommet i sentrum for misjonstenkningen, og det i så høy grad at man har kunnet skrive at «alle de mange prinsipielle og praktiske problemer som misjonslæren må befatte seg med, kretser om kirkeproblemet. Ut fra kirken arbeider misjonen seg fram til kirken. Misjonen er veien fra kirken og til kirken. Men hvordan kan man være på rett vei, dersom man ikke har greie på hvor veien rettelig skal begynne og hvor den skal føre hen?»

I disse få setningene har dr. Dürr gitt en pregnant karakteristikk av misjonstenkningen i dag. «Misjonen — veien fra kirken og til kirken». Hele misjonens horisont er opptatt av kirken. Misjonæren kan knapt mer komme ut av kirkens sfære. For ham gjelder det: extra ecclesiam nulla vita (utenfor kirken fins det intet liv). Han prøver å fatte hele virkeligheten i ekklesiologiske kategorier. Det gis: Ennå-ikke-kirke, allerede-kirke, fremdeles-kirke og ikke-lenger-kirke. Mer og mer synes det som om målet for misjonærens arbeid blir redusert til kategorien allerede-kirke. Hans virke skal bli en integrerende del av arbeidet i de unge kirkene.

Verden har opphørt å være verden og er blitt noe i retning av en kirkens forgård, og Riket truer man enten med å sperre inne i kirken, eller det blir til et esjatologisk kornmo langt ute i horisonten. Jordens undergang og tidens opphør, de to eschata (siste ting) som misjonen stiler imot, og det samtidig, i en eneste bevegelse, blir så merkelig like: når man løfter hodet og ser fram mot endetiden, blir målet i begge høve — kirken.

Den kirkelige tendens i nåtidens misjonstenkning er ikke vanskelig å forklare. På den ene siden er den konsekvensen av vår egen misjonsteori, på den andre siden blir den påtvunget misjonen av de unge kirkene, og det på en slik måte at det delvis går langt ut over misjonens egne teorier.

Dette er noe som lar seg påvise når det gjelder de tre viktigste oppfatninger av kirkeproblemet i misjonstenkningen. I moderne misjonslære går de alle mer eller mindre om hverandre. Med følgende stikkord gir vi en antydning av hva disse tre oppfatningene går ut på: Den selvstendige innfødte (einheimische) kirke, den rotekte (bodenständig) folkekirke, den ekumeniske verdenskirke.

a) Nøyaktig for hundre år siden definerte sekretæren for det engelske Kirkemisjonsselskap, Henry Venn, misjonens mål som dens egen eutanasi. I en betenkning fra 1851 hevdet han at misjonen må ta sikte på helt å «overdra ansvaret» til den innfødte menighet som den har grunnlagt, for deretter å forsvinne ut av syne for denne samme menighet. Han skriver: «Misjonens eutanasi finner sted når prestens oppgave helt kan bli overdratt til den innfødte menighet, og misjonen litt etter litt gir fra seg sitt overoppsyn, inntil det endelig tar helt slutt uten at en faktisk legger merke til det. Så trekker misjonen seg tilbake fra denne kirken, for å sette inn et eller annet sted på nye felter (*regions beyond*).»

Senere har f.eks. Roland Allen og framfor alle Sidney Clark gitt en mer tilspisset utforming av denne tankegang, og hevdet at det «bør være et fundamentalt prinsipp for alt misjonsarbeid å komme seg vekk fra den kirken som man har grunnnet så snart det på noen måte er mulig». Den fremgangsmåten som Venn holdt for mulig, med en gradvis utvikling og fremvekst, den må tas opp til revisjon.

Det haster. Når det kommer til stykket, lar det seg kanskje likevel ikke gjøre for misjonen å arbeide på så langt sikt.

Etter at Venns program lenge hadde vært ansett som distansert – den alt vesentlige del av misjonsarbeidet i dag går jo nettopp ut på at man forsøker å samarbeide med de unge kirkene og ikke trekke seg vekk fra dem så snart som mulig – har det nettopp nå i den aller siste tid igjen fått en veldig aktualitet. Man stiller seg jo det spørsmål om ikke «misjons-katastrofen» i China bl.a. skulle ha sin grunn i at misjonen ikke har trukket seg tilbake fra den unge kirken der, eller i det minste ikke har gjort det fort nok. Derfor har den nå måttet lide en død som var alt annet enn en «skjønn død». Også i andre deler av Asia viser man nå med iver til R. Allens og S. Clarks «prinsipper». Misjonsarbeidet burde i langt større utstrekning legges an etter deres prinsipper, hevdes det, så man ikke får enda en misjonskatastrofe (f.eks. i India).

Men alt lenge før hadde de unge kirkene tatt opp Venns tanker: Misjon og *deretter* kirke. Hvordan kunne de oppfatte dette annerledes enn som en kirke fri fra misjonen? Her går vår egen teori igjen, men revet ut av sammenhengen og radikalisert.

I det øyeblikk da man riktignok er blitt kvitt hverandre, men ikke lenger skal få ha ansvar for hverandre,

i det øyeblikk da kirken tar seg selv så høytidelig at den ikke lenger mener seg å være forpliktet på Guds ord alene, uansett hvor det blir båret fram, også når det skjer gjennom en «fremmed» misjonærs munn,

i det øyeblikk da kirken altså feirer sin selvstendighet, ikke bare fordi den er blitt fri fra lov, synd og død, men også fordi den er blitt fri fra noe annet,

det vil si, i det øyeblikk da misjonslæren fort vekk taler om selvstendig «kirke», skriver ordet med store bokstaver og går inn for en «church-centric conception» (et kirkesentrisk syn),

i dette øyeblikk er det på ingen måte lenger tale om kirke, men bare om en «kunstig» kirke, om kirkevesen (Kirchentum).

b) Når det gjelder kirkens stilling i misjonstenkningen, antydte vi også en annen oppfatning med stikkordet «rotekte (*bodenständig*) folkekirke». Også her kan vi gå hundre år tilbake i tiden. I 1851

var lederen for Leipziger-misjonen, Karl Graul, nådd halvveis på sin misjons-studiereise gjennom India, en reise som ble av avgjørende betydning for misjonstenkningen. På denne ferden innså nemlig Graul at han måtte gå fra sitt opprinnelige program for misjonsarbeidet, som gikk ut på at de nye kirkene fort skulle få en selvstendig stilling. I stedet stilte han opp som målet å bygge opp en kirke som hadde sine røtter i folket selv og kunne utvikle seg på hjemlig grunn.

Fra misjonens side var det to ting om å gjøre:

For det første tok man sikte på at «hele miljøet omkring menigheten skulle komme i nærmeste kontakt med evangeliet». I overensstemmelse med språkbruken i den borgerlige sosiologi på 1800-tallet talte man i denne sammenheng om «folket». Derav betegnelsen «folkekirke».

For at kirken skulle kunne komme i kontakt med miljøet omkring seg, måtte den heller ikke bli en direkte videreføring av hjemmekirken. For det andre gjaldt det derfor om at den måtte stå på «egen grunn», være «rotekte» (bodenständig).

Slik ville man med en nasjonal folkekirke skape et vern mot alle former for den slags påvirkning som andre prøver å få i stand «kopier av det som de selv er» (M. Kähler), og samtidig skulle folkekirken være et vitnesbyrd om «frelsens intensive universalitet». Denne idé utviklet seg i avgjort motsetning til den pietistiske menighet av utvalte.

Disse tankene ble tatt opp av de unge kirkene og omskapt til ideen om «nasjonalkirken». Siden konferansen i Shanghai i 1922 har tanken om nasjonalkirken nesten helt dominert den internasjonale misjonsdebatt. I 20-årene ble vår tid fra misjonssynspunkt proklamert som «de kommende nasjonalkirkers århundre».

Forenklet kan man kanskje karakterisere forskjellen mellom «rotekte (bodenständig) folkekirke» og «nasjonalkirke» slik:

En «rotekte folkekirke» kunne man i de unge kirkene bare forbinde med en konservativ målsetting. «Bevare og skåne» er de to ordene som i denne sammenheng stadig går igjen. I folkekirkens nærhet synger man historiens pris. «Folket», det kunne knapt forståes annerledes enn som «ethnos», det som man har for seg i etno-

logien, dvs. folket av i går. Dette er etter min mening en riktig oppfatning, en folkekirke må nødvendigvis bli konservativ.

«Nasjonalkirken» derimot er innstilt på morgendagen og på det samfunn som da skal skapes. «Nasjon» er for disse folkene det nye, det som ikke før har eksistert, det som fremtiden skal bringe. Dette er det man vil beskjefte seg med, det blir ansett som det avgjørende oikos (hus, hjem), som skal gjennomsyres med evangeliet.

Man kan ikke la være å spørre om ikke «frelsens intensive universalitet» blir gitt på båten når man slik begrenser seg til en enkelt del av omverdenen. En «rotekte» kirke kan det neppe heller bli tale om. Nasjonalkirken bygger på et ønskebilde, og det hører med til dette ønskebildet at man skal vise seg som likeverdig (hvor ofte ikke også som ensartet) med de andre, «vestlige» kirkene. Derfor streber man etter det almene og universale, også når det gjelder detaljer, selv da når det bare så altfor tydelig er av «vestlig» opprinnelse. Ideen om den «rotekte folkekirke» har altså brakt oss i stikk motsatt retning av det man egentlig hadde tenkt seg. Først når den nasjonalistiske feber har rast fra seg, dvs. når man kan snakke om det «nasjonale» uten å komme i særskilt affekt og derfor også greier å la dette emnet ligge, først når vi sammen gjør den oppdagelsen at ideene om den «rotekte» kirke, om folke- og nasjonalkirke enten er en selvfølgelighet eller også en teologisk vranglære, fordi dette blir regnet som viktigere enn «det vi får når vi trakter etter Guds rike» — først da er det en mulighet for at kirken også her kan bli fridd ut av sin stivkirkelige («kirchentümllich») innkapsling.

c) Den tredje retning ga vi stikkordet «*ekumenisk verdenskirke*». Det er vanskelig å si noe om den. Det er et ømtålig emne.

En av lederne i en av de unge kirkene uttrykte det en gang slik: «I vårt lands historie kom først kolonisasjons- og misjonsperioden, den er nå slutt. Så fulgte den selvstendig-ekumeniske periode, og den er det vi lever i nå.» Tydeligere kan det ikke sies at med ekumenikk forstår en det som følger etter misjonen. Å være med i verdenskirken, betyr her det samme som å være fri for misjonen. Bare dersom misjonæren helt gir slipp på det som nettopp er hans særmerke som misjonær, kan han fremdeles samarbeide med den

unge kirke. Naturligvis er det ikke slik i alle tilfelle. Når det gjelder de unge kirkene, går det ikke an å generalisere.

Spenningen verdenskirke – misjon kan forståes som betinget av historiske årsaker. Så lenge misjonen på en eller annen måte oppfattes som et kolonisasjons-fenomen («kolonisasjons- og misjonsperioden»), kommer man i de unge kirkene til å vende seg fra den med uvilje. Til gjengjeld kan man heller ikke vente å finne en riktig forståelse av det motsatte fenomen: verdenskirken. Pseudo-ekumenikken har allerede grepet om seg på alarmerende vis i somme deler av verden. Kan det virkelig med rette kalles «kirke», dette som man uavlatelig taler om med så store ord, uten å se noen problemer her?

Direkte farlig blir det imidlertid når man nå vil forsøke å finne et uttrykk for denne (historisk betingedel!) spenning gjennom en teologisk formel. I de nyeste drøftinger omkring dette emnet har man prøvd å forklare spenningen omtrent på følgende måte: I verdenskirken søker vi i første rekke koinonia (kristensamfunnet), i misjonen finner vi apostolatet.

Er det mulig at kirken kan eie og oppleve noe koinonia f.eks. i «verdenskirken», uten å engasjere seg apostolisk, og fins det da noe annet evangelisk fellesskap enn «samfunnet – i arbeidet for evangeliet» (Fil. 1,5), dvs. kirkens tjeneste i verden?

Ideen om den «ekumeniske verdenskirke» og alt som vanligvis forståes med dette, kan bli et viktig korrektiv for misjonstenkningen, så man ikke glemmer at det kristne vitnesbyrd alltid er et korporativt vitnesbyrd, som skal avlegges *sammen med* brødrene både fra gamle og unge kirker. Men det *sentrale* i misjonstenkningen kan tanken om den «ekumeniske verdenskirke» ikke bli.

Forklaringen på vår vanskelige stilling er ikke å finne i dette at vi plutselig og drastisk ble utsatt for den oppdagelsen at vår misjonstenkning fremdeles var for situasjons-betinget. Riktignok kunne ikke Henry Venn ane at man engang i det kommunistiske China skulle nytte hans prinsipper til forsvar for å skille lag med misjonærene. Opphavsmennene til tanken om den rotekte (bodenständig) folkekirke kunne ikke vite at man i dag skulle bruke dem som kronvitner for å skape et legitimt grunnlag for apartheid-politikken i Sør-Afrika. Og hvem kunne inntil for kort tid siden ha noen anelse om at også

den ekumeniske verdenskirke skulle bli spilt ut mot misjonen? Vi har forestilt oss misjonsarbeidet i en helt annen verden enn den vi nå lever i, og for hver dag som går, blir det tydeligere at mange av våre teorier enten svever i løse luften, eller selv så lite evner å verge seg mot nærliggende misforståelser at vi ikke vet oss noen hjelp og råd.

Men jeg tror at det virkelige problemet stikker dypere. På en eller annen måte må det bære galt i vei med enhver kirkesentrisk misjonsteori, fordi den ikke har det rette midtpunkt. At kirken er misjonens «utgangspunkt og mål», er i grunnen en fenomenologisk tese. «The church-centric-conception», som omtrent fra verdensmisjonsmøtet i Jerusalem i 1928 synes å ha vært det eneste dogme i misjonslæren som det ikke har stått strid om, har i den grad fått tak på og fått makt over oss at vi nesten ikke lenger merker hvor langt vår tenkning allerede har utviklet seg i kirkelig retning. Denne dominerende innflytelse kan vi ikke fri oss fra med mindre vi igjen, og det med utpreget énsidighet, lærer å spørre hva det egentlig vil si når vi atter og atter gjentar etter vår kjære misjonstekst: «Evangeliets om riket må forkynnes for oikoumene (hele jorderike)» og forsøker å svare på spørsmålet om kirken innenfor denne rammen: Riket — evangeliet — vitnesbyrdet (apostolatet) — verden.

«Oikoumene» vil i Det nye testamente si «hedningesamfunnet... menneskeslekten som er hjemfallen til undergang... som i sin egenmektighet skyggeaktig viser seg som evangeliets motspiller». Dem er det Riket tar sikte på, for dem er Riket bestemt. Riket og verden (oikoumene — kosmos) er på sett og vis korrelater, nemlig i den forstand at de to står overfor hverandre som en enhet midt i sentrum for Guds gjerning. Forsoningen gjelder verden (2. Kor. 5,19), verden er det som Gud elsket (Joh. 3,16), og som han har overvunnet (Joh. 16,33), verden er åkeren som Rikets barn blir sådd i (Matt. 13,38). Den er det område der Riket skal kunngjøres.

Dette området har vi ikke lov til å innskrenke. Det fins ingen grunn til — slik som kirkene nesten alltid gjør! — å se på folket eller nasjonen som det området der evangeliet om Riket først må bli forkynt, før virkefeltet i annen omgang blir utvidet også til den andre siden av grensene. Når man drøyer med å gå over folke- eller språkgrensen, når arbeidet på den andre siden av grensen blir sett

på som en annen oppgave enn virksomheten på denne siden, og det kanskje oppstår et skille mellom hedninge- og folkemisjon, da står man alt i fare for å miste det riktige perspektiv. Til Riket svarer *verden*. Det urkristelige kerygma (budskap, forkynnelse) vet ikke av noen frelseshandlinger som ikke gjelder hele verden. Det er et samstemmig vitnesbyrd at verden står som en *enhet* overfor *basileia tou theou* (Guds rike, Guds kongeherreddømme) og blir underlagt det som en enhet.

For denne verden, som Riket tar sikte på, må *evangeliet* forkynnes. Det hører til evangeliets vesen at det blir forkynt, likesom det hører til forsoningen at «forlikelsens tjeneste» ble stiftet (2. Kor. 5,17-19). Bare gjennom forkynnelsen blir det levende og nærværende det som skjedde ved frelsen, først da er Guds ord blitt realisert når det blir forkynt i denne verden. «Evangeliet vil stadig drive på og blir forkynt, så det alltid kan ha framgang.»

Derfor hører også evangelium og apostolat etter sitt vesen sammen. Gjennom apostolatet blir evangeliet «kunngjort» (Rom. 15,19, se også Kol. 1,24). Det når fram til målet. Guds kamp med verden for verden blir ført til ende. Apostolatets *subjekt* er og blir apostelen Jesus (Hebr. 3,1); «Kristi gjerninger» (Matt. 11,2) får sin fortsettelse i den apostoliske «Herrens gjerning» (1. Kor. 15, 58; 16,10). Apostolatets *virkefelt* er verden, apostolatets *oppgave* er opprettelsen av frelsesriket, *schalom*, i verden. Dette skjer gjennom forkynnelsen, kerygma (den forkynnende repraesentatio av *schalom*), gjennom det kristne samfunnsliv, *koinonia* (korporativ *participatio* i *schalom*) og gjennom den kristne tjeneste, *diakonia* (den tjenende *demonstratio* av *schalom*).

Hvor står nå *kirken* innenfor denne rammen? Hverken ved utgangspunktet eller ved målet. For å sette det på spissen: kirken *står* ingensteds, den fullbyrdes, virker og blir til i og med at evangeliet om riket blir forkynt for verden. Kirken *eksisterer* bare in actu Christi (gjennom Kristi virke), dvs. in actu apostoli (ved apostelens virke). Derfor har den ikke noe fast tilholdssted, men er en *paroikia*, en koloni, som aldri blir noe hjem, stadig underveis, på vei mot verdens og tidenes ende. «Rotekte» (bodenständig) på apostlenes og profetenes grunn kan kirken bare være når den går ut sammen med



apostlene for å kunngjøre riket. Liksom Menneskesønnen og Guds tjener er bestemt for menneskeslekten (hoi polloi), så sant Kristus ikke er en ny Moses, men den andre Adam (Rom. 5,12 ff.; 1. Kor. 15,22,45), således er motstykket til kirken ikke lenger den gammeltestamentlige qahal (menighet), men hele den gamle menneskehet. I kirken tar den nye menneskehet til (Ef. 2,14 ff.).

Spørsmålet om *forholdet mellom kirke og misjon* er blitt et spørsmål uten mening. Hva annet skulle vel kirken være enn «misjon»? Og hvordan skulle man tolke det kjente ekumeniske slagordet «Let the Church be the Church» annerledes enn «Let the Church be the Mission»?

I denne sammenheng kommer kanskje det ytterst innviklede problemkompleks som heter «*misjonens kirkeliggjørelse*» (Verkirchlichung), i et noe annet lys. Dersom dette skal bety (som det ofte er tilfelle) at misjonen som «en oppgave for kirken skal gå inn som en integrerende del av hele det offisielle kirkeliv», f.eks. slik at misjonen har sin plass på saklisten ved synodeforsamlingene (f.eks. § 47), og kanskje til og med slik at det blir dannet en særskilt kirkelig nemnd for misjonssaker, da har man bare å frykte for en form for ekklesiokrati som er så skjebnesvanger nettopp av den grunn at den gjør det vanskelig for kirken selv å bli «misjon», dvs. å engasjere seg *totalt*. Det kan være at et «selvstendig» misjonsselskap som følger kirken på dens vei som et brysomt skandalon (anstøtsten), er av langt større viktighet for kirken om den skal bli det den prinsipielt sett egentlig er, nemlig misjon.

Men på den andre siden bør det bli et samvittighetsspørsmål for misjonsselskapene hvor lenge man har lov til å stå imot en «kirkeliggjørelse» (Verkirchlichung). Bidrar man ikke bare til å fremme en «forstokket kirkelighet» (Kirchentümlichkeit) når selskapene på en eller annen måte fortsetter å ha monopol på misjonsarbeidet? Er man alltid helt på det rene med at et «selvstendig» misjonsselskap er et skandalon, og kan man stadig bli ved å hevde at det var historisk nødvendig at denne forargelsen kom, uten å høre veropet over de mennesker som har skylden for at forargelsen fortsetter? Er ikke motstanden mot «kirkeligjørelsen» fra misjonsselskapenes

side alt for ofte et vitnesbyrd om en åndelig defaultisme som ikke lenger våger å håpe at kirken virkelig kan bli «misjon»?

Også *forholdet mellom misjonen og de unge kirkene* skulle komme i et nytt lys når man konsekvent holder fast ved at verden er apostolatets virkefelt, og at riket og verden er de to fenomener som på avgjørende vis står overfor hverandre. Kanskje vil en bare på denne måten kunne oppnå at motsetningsforholdet misjonen — de unge kirkene, som man nå tar så høytidelig, endelig en gang blir brakt ut av verden.

Også *forholdet mellom misjon og ekumenikk* skulle ut fra dette helhetssyn bli noe klarere. «Ekumenisk» vil jo si å ta sikte på den (hedenske!) «oikumene» og være i stadig kamp med den. Det peker hen på alt som «har sammenheng med alt det som gjøres av hele kirken for å bringe evangeliet til hele verden», dvs. det er i grunnen et annet ord for «apostolisk».

«Ekumenisk» har enhetsbevegelsen bare rett til å kalle seg når den tydelig legger dette apostoliske sikte for dagen, dvs. når den er innstilt på ikke å være noe annet enn et redskap for apostolatet.

Men viktigere enn alle disse detalj-spørsmål, som jo fremdeles venter på en inngående drøfting, er det kanskje at vi her har funnet igjen noe av en visjon som gjør det mulig atter å se hele misjonstenkningen i det rette perspektiv. Mellom riket og verden er kirken i aktivitet, med kontakt til begge sider. Noen endelig større er den ikke, bare en foreløpig. Betrakter vi den, så hører vi spørsmålet: «Men når Menneskesønnen kommer, mon han da vil finne troen på jorden?» Spørsmålet får stå der som et spørsmål. Ser vi på kirken, hører vi også forjettelsen: «Dine øyne skal se hans herlighet.» Dette løftet vil vi la være et løfte. Både spørsmålet og løftet må vi ha for øye om vi skal finne løsningen på problemet om kirkens plass i misjonstenkningen.